

voorhanden hebben van deze geschriften niet vast, aldus de A-G.

Met betrekking tot de strafbare bewijsbestemming als vereist in artikel 225 Sr heeft de Hoge Raad in het verleden geoordeeld 'dat de verdachte geen geschriften bestemd om tot enig bewijs te dienen valselijk had opgemaakt omdat de door de verdachte opgemaakte stukken (nog) niet waren voorzien van een handtekening, terwijl dat door de Gemeentewet wel vereist was' (HR 19 september 1988, *NJ* 1989/534) een uitspraak die de verdediging ook had gevonden en die in de pleitnota was opgenomen. Het verschil met deze zaak is uiteraard dat een wettelijke regeling die ondertekening voorschrijft, in dit geval ontbreekt. Het hof passeerde de aangevoerde jurisprudentie met de overweging dat in het (hendaagse) maatschappelijk verkeer aan die conceptgeschriften die deels waren ondertekend, wel degelijk bewijskracht uitgaat. Een en ander dus ongeacht of de stukken waren voorzien van beide vereiste handtekeningen voor de rechtens bindende totstandkoming van de overeenkomst. Voorts kan met betrekking tot de eenzijdig opgestelde verklaring die slechts één handtekening vereiste en derhalve ook ondertekend was door de directeur van het bedrijf, ondanks de omstandigheid dat er concept boven staat, bezwaarlijk worden volgehouden dat die niet bestemd was om tot enig bewijs te dienen. Over die handtekening onder de conceptverklaring had de directeur van het bedrijf overigens verklaard dat hij zich niet kon herinneren dat stuk gelezen en ondertekend te hebben.

Waar het al met al dus op neerkomt is dat de strafbare bewijsbestemming van valselijk opgemaakte geschriften niet kan worden omzeild door er 'concept' boven te zetten, een beslissing die in deze zaak van realiteitszin bij het hof en de Hoge Raad getuigt. Immers, uit de hele casus werd duidelijk dat verdachte geenszins voornemens is geweest om het geld dat aangeefster ter beschikking had gesteld, te investeren en/of ooit aan haar terug te betalen en dat de valselijk opgemaakte stukken ter maskering van die omstandigheid moesten dienen.

C.J.A. de Bruijn

186

Hoge Raad
22 april 2014, nr. 5902.12,
ECLI:NL:HR:2014:971
(Mrs. Van Dorst, De Hullu, Jörg)
Noot mr. R.E. van Zijl
[Cassatie van Hof Arnhem]

In de overwegingen van het Hof ligt besloten dat het Hof slechts de vernieling van de auto-ruit heeft aangemerkt als een wederrechtelijke aanranding die voor de beoordeling van het beroep op noodweerexces van belang is. Zonder nadere motivering valt echter niet in te zien waarom het kort daarvoor tegen de auto en tegen (onder andere) de verdachte gebruikte geweld niet ook kan worden aangemerkt als een wederrechtelijke aanranding. Mede daarom is de overweging van het Hof dat "de reactie van de verdachte (...) zodanig disproportioneel [is] dat hem geen beroep op noodweerexces toekomt" niet zonder meer begrijpelijk.

[Sr art. 41]

Zie voor de volledige uitspraak *NbSr* 2014, 186 (afl. 9), www.nieuwsbriefstrafrecht.nl (incl. noot) en *OpMaat Strafrecht* (incl. noot).

NOOT

In de Arnhemse binnenstad vindt op een zondagochtend om 4 uur een ontmoeting plaats tussen enerzijds de verdachte en zijn vrienden en anderzijds een groep personen waarvan X (het latere slachtoffer) deel uitmaakt. Verdachte zit met zijn vriendin en twee vrienden in een auto en vraagt door het openstaande raam de weg aan de groep van X. Iemand uit de groep van X schopt tegen de auto, waarop verdachte en zijn vrienden uitstappen. Er ontstaat een vechtpartij. Verdachte krijgt daarbij een klap van X. Kort daarna rennen verdachte en zijn vrienden terug naar hun auto en sluiten het raam aan de bestuurderszijde, waarop X met zijn vuist dat raam inslaat.

Verdachte keert daarop de auto, voert de snelheid op en rijdt zonder te remmen in op X en Y – die ook deel uitmaakt van de groep van X. X

wordt geraakt, vliegt door de lucht en raakt ernstig gewond. Verdachte rijdt weg.

Ter zitting doet de verdediging een beroep op extensief noodweerexces. Deze variant van de overschrijding van de grenzen van noodzakelijke verdediging doet zich voor als op het tijdstip van de verweten gedraging de noodweersituatie weliswaar is beëindigd en de noodzaak tot verdediging dus niet meer bestaat, maar niettemin de gedraging het onmiddellijke gevolg is van een hevige gemoedsbeweging veroorzaakt door de daaraan voorafgaande wederrechtelijke aanranding.

De veroorzaakte gemoedsbeweging moet van doorslaggevend belang zijn geweest voor de gedraging. Daarbij is niet geheel uitgesloten dat andere factoren hebben bijgedragen aan het ontstaan van die hevige gemoedsbeweging (vgl. ECLI:NL:HR:2006:AW3569, *NJ* 2006, 343). Of in een concreet geval van een 'onmiddellijk gevolg' sprake is, kan volgens de Hoge Raad mede afhangen van de mate waarin de grenzen van de noodzakelijke verdediging zijn overschreden en van de aard en de intensiteit van de hevige gemoedsbeweging (HR 27 mei 2008, *NbSr* 2008, 233, ECLI:NL:HR:2008:BC6794, *NJ* 2008, 510).

In bovenstaande zaak achtte het hof het aannemelijk dat door de provocaties van X en Y verdachte woedend was geworden – met name toen ook nog eens het raam van de auto kapot werd geslagen – en dat verdachte als gevolg van die woede met vaart op X en Y was ingereden: 'Woede kan worden aangemerkt als een hevige gemoedsbeweging, terwijl die woede (onder meer) werd veroorzaakt door de vernieling van de autoruit – dus een wederrechtelijke aanranding - door [X].' Het hof achtte de reactie van de verdachte echter zodanig disproportioneel dat het beroep op noodweerexces werd verworpen.

In het middel wordt betoogd dat dat oordeel onjuist c.q. onbegrijpelijk is als het hof slechts oog heeft gehad voor het inslaan van de autoruit. Het hof had immers de door de verdediging gestelde volledige omvang van de aanranding bij zijn beschouwingen moeten betrekken (zie conclusie Machielse onder 3.7).

Volgens Machielse onderscheidt het hof inderdaad provocaties, die kennelijk nog geen wederrechtelijke aanranding opleveren, en de vernieling van de autoruit, die wel uitdrukkelijk als wederrechtelijke aanranding wordt aangewezen. Of de provocaties ook wederrechtelijke aanrandingen waren, blijft in het midden (zie conclusie Machielse onder 3.10).

De Hoge Raad is van mening dat het hof inderdaad slechts de vernieling van de autoruit heeft aangemerkt als een wederrechtelijke aanranding die voor de beoordeling van het beroep op noodweerexces van belang is. Cassatie volgt, nu niet zonder meer begrijpelijk is waarom het kort daarvoor door X gebruikte geweld niet ook kan worden aangemerkt als een wederrechtelijke aanranding (r.o. 2.5.2).

Uit dit arrest blijkt eens te meer dat de beoordeling van de vraag of sprake is van noodweerexces, nauw luistert. Want hoewel het hof de gebeurtenissen die voorafgingen aan de vernieling van de autoruit blijkens zijn overwegingen wel degelijk heeft betrokken in de beoordeling, had het over die provocaties dus een nader oordeel moeten geven.

Dat die provocaties niet uitdrukkelijk als wederrechtelijke aanranding zijn aangemerkt, maakt immers dat de lezer blijft zitten met de vraag in welke hoedanigheid deze van belang zijn geacht voor de beoordeling van het beroep op noodweerexces. Heeft het hof (impliciet) bedoeld dat ook de provocaties als (deel van de) wederrechtelijke aanranding moeten worden beschouwd, maar dat de reactie van verdachte niettemin te ver ging om zich op noodweerexces te kunnen beroepen? Of heeft het hof de provocaties begrepen als 'andere factoren' die wel hebben bijgedragen aan het ontstaan van een hevige gemoedsbeweging, maar daarvoor niet doorslaggevend zijn geweest? De eerste interpretatie volgt niet uit de overweging zelf, de tweede is moeilijk te rijmen met de vastgestelde feiten.

Met zijn overwegingen liet het hof tevens een andere vraag onbeantwoord. In feite verwerpt het hof namelijk een niet (op die manier) gevoerd verweer. De raadsman in feitelijke aanleg had niet bepleit dat de verdachte woedend was, maar

dat zijn cliënt en diens vrienden door de wederrechtelijke aanranding 'volledig verrast' waren, dat 'de intensiteit van het geweld (...) hen [had] overweldigd' en dat zij allen ten prooi waren aan 'angst, wanhoop en paniek'. De raadsman benoemde wel dat zijn cliënt in een hevige gemoedsbeweging handelde, maar kwalificeerde die niet als woede. Over verrassing, overweldiging, angst, wanhoop of paniek rept het hof echter niet.

Nu is in de rechtspraak niet met zoveel woorden bepaald dat een disproportionele reactie eerder verontschuldigbaar is als deze voortkomt uit angst dan als zij voortkomt uit woede, maar wel dat de aard van de hevige gemoedsbeweging een relevante factor vormt. Een bepaalde mate van rationaliteit, doelgerichtheid en berekening kunnen ervoor zorgen dat de hevige gemoedsbeweging niet doorslaggevend wordt geacht in het handelen van een verdachte (HR 27 mei 2008, *NbSr* 2008, 233, ECLI:NL:HR:2008:BC6794, *NJ* 2008, 510). Die aspecten lijken veel meer te passen bij woede dan bij verrassing, overweldiging, angst, wanhoop en paniek. Machielse stelt ook dat men '[m]et drift en toorn (...) voorzichtig [zal] moeten zijn, daar zij met eigenlijke verdediging meestal slechts in verwijderd verband zullen staan en uit hun aard meer leiden tot lust om de aanrander te straffen dan om zijn begonnen aanval af te weren' (*NLR*, art. 41 Sr, aant. 18.4).

De raadsman lijkt bij dat doelgerichte te hebben willen wegblijven door de gemoedsbeweging te omschrijven met gemoedstoestanden waaraan een gebrek aan zelfcontrole inherent is. Door daar niet op in te gaan laat het hof de lezer met een tweede vraag zitten. Heeft het hof een zekere mate van doelgerichtheid aan de woedende verdachte toegeschreven en de gemoedsbeweging daarom niet meer doorslaggevend geacht in het handelen van verdachte? Of heeft het hof wel het gebrek aan zelfcontrole als gevolg van de woede aangenomen, maar desondanks het inrijden op X te disproportioneel geacht voor een geslaagd beroep op noodweerexces?

R.E. van Zijl

187

Hoge Raad
22 april 2014, nr. 1168.13,
ECLI:NL:HR:2014:953
(Mrs. Van Dorst, De Savornin Lohman, De Hulle, Buruma, Jörg)
Noot prof. mr. G.P.M.F. Mols
[Cassatie van Hof s-Hertogenbosch]

Tijdens de behandeling ter terechtzitting van het Hof heeft de advocaat-generaal zich – met instemming van de raadvrouw van de verdachte – op het standpunt gesteld dat het, gelet op de gronden waarop de Rechtbank de verdachte heeft vrijgesproken, noodzakelijk is dat een rechtspsycholoog de bekennende verklaringen van de verdachte onderzoekt, opdat met de bevindingen van de deskundige rekening kan worden gehouden bij de beoordeling van deze verklaringen door het Hof. Hij heeft het Hof verzocht daartoe een deskundige te benoemen. Het Hof heeft dat verzoek afgewezen op de grond dat het niet vermag in te zien welke bijstand van de rechtspsychologie verwacht mag worden bij de beoordeling van de betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van de verklaringen van de verdachte. In aanmerking genomen dat de bewezenverklaring van het onderhavige, zeer ernstige, misdrijf in belangrijke mate steunt op de bekennende verklaringen van de verdachte, heeft het Hof, gezien tegen de achtergrond van de bijzondere omstandigheden van dit concrete geval, in strijd met art. 359 lid 2 Sv in onvoldoende mate de redenen opgegeven die hebben geleid tot afwijking van het uitdrukkelijk onderbouwde standpunt omtrent de betrouwbaarheid van de bekennende verklaring van de verdachte. In het bijzonder is niet zonder meer begrijpelijk het oordeel van het Hof dat de tot het bewijs gebezigde verklaringen betrouwbaar zijn nu het Hof zelf die verklaringen op een voor de aard en de ernst van het feit geenszins ondergeschikt punt ongeloofwaardig heeft geoordeeld, namelijk wat betreft het door de verdachte gegeven motief voor haar handelen.

[Sr art. 287; Sv art. 359 lid 2]